John Olavsen.

Betænkninger

over den islandske Handel.

Korte
Betænkninger
over den
Islandske Handel,

deelte udi

Tvende Afhandlinger

af hvilke

den Forste berorer

Islændernes Skibsfart, og adskillige Fremmede Nationers Handel paa Island,

den Anden

den Danske Handel sammestæds.

Forfattede af

John Olavsen.

Vicelavmand for Norden- og Vesten i Island samt
Correspondrende Medlem i det Kongel. Danske
Landhuusholdnings Selskab i Kiøbenhavn.

Kiøbenhavn, 1772.

Trykt hos Brødrene Berling.

Gunstige Læsere.

Det tør vel komme Dem forunderlig for, at jeg ved nærværende Betænkninger, uden al Interesse, stræber at bringe for Lyset den Islandske Handels Natur og Beskaffenhed, saavelsom dens Forandringer udi de ældre og nyere Tider. Mens naar Dem behager, nøye at eftertænke, at enhver i særdeleshed, og alle med samlede Kræfter bør staae hinanden bie, udi de Tings flittige Undersøgning, der kunde befordre den uskatterlige Sandheds Oplys-

ning; Saa vil og deres Forundring snart forsvinde.

Mit foresatte Øyemærke derved er da allæneste, at fyldestgiøre, (for saavidt de Islandske Monumenters, Annalernes, Kongelige Retterboders og aabne Brevers Igiennemlæsning dertil har banet Veyen) forbemeldte Pligt; og har jeg ved samme Leylighed ikke kundet undlade, at uddrage deraf alt hvad mig syntes berøre denne Materie, især af den Aarsag, at Sandhedens Glands kunde i dette Tilfælde eengang stikke frem af Forglemmelsens og Mørkhedens sorte Skyer; men forsikkrer derhos oprigtig, at jeg derved til intet mindre har sigtet, end at støde nogen for Hovedet; Ja! ingenlunde De Respective Islandske Compagnies Medlemmer, endskiøndt jeg, for min Umage har hos Dem ringe Belønninger at vente; da

disse

disse Betænkninger ere heel ubeqvemme til at forsøde Deres saa tidt paaraabte suure Sveed og Omhyggelighed for de Islandske Havnes Beseigling.

Jeg tilstaaer ellers gierne, at denne Materie kunde af een anden Indfød med større Flid og Noyagtighed udarbeydes, som dertil have rigeligt Subsidiers Forraad, end det er skeet af mig i disse knappe Nebenstunder; besynderlig for saavidt Handelens Historie egentlig angaaer, hvilken jeg for Vidtløftigheds Skyld ikke har kundet, uden til Deels, Tide-Registerviis, anføre. Imidlertid haaber jeg dog, at have derved opnaaet mit Hensigt, i at tilkiendegive den Islandske Forpagtede Handels igienstridige Sviter, imod Rigernes Øyemaal; dens Ubillighed og Afskaffelses Nodvendighed; item dens Uovereensstemmelse med

Hans Majestæts Allernaadigste og Høyst-priselige Omhue for Landets Beste, samt Undersaatternes og Rigernes deraf flydende Fordeel: Hvorfore jeg ønsker intet heller, end at nævnes og forblive Kongens troe Undersaat, det udi saa mange Aar undertrykkede Lands Medynkere, og Sandhedens Elskere; Hvilken Characteer om jeg kan erholde, skal jeg med Tiden give Dem et fuldkomnere Begreb om denne vidtløftige Materie; Og imidlertid forbliver jeg Deres ærbødige Tienere.

Forfatteren.

Forberedelse.

§. 1.

Handelen er en Forretning, hvorved Vahrene eller alle de rørlige Ting, som kan kiøbes og sælges, stedse omskiftes og omstuttes imellem Riger og Lande, til fælles Nytte; og for at raade Boed paa deres indbyrdes Mangel. Ordets Bemærkelse.

Ordet Handel tages i adskillige Bemærkelser hos de Lovkyndige. Undertiden for de Handlendes Rettighed, til at kiøbslaae, undertiden betyder det og Contracten selv, der bliver af de Kiøbende og Sælgende indgaaet, anlangende de Ting, som skal ombyttes og overleveres den Eene af den Anden, imod en Erkiendelse.

Ved Forretning forstaaes her de Gierninger, som ere bestemte til det menneskelige Kiøns Lyksaligheds og Sikkerheds Befordring, men i Særdeleshed de Midler, hvorved de Ting kan erhværves, som ere nyttige og nødvendige til Livets Ophold.

§. 2.

Handelens Nødvendighed og Nytte.

Handel er da baade fordeelagtig og nødvendig.

1) I Følge den alvise Skabers Bestyrelse har et Land eller Rige overflødig Velsignelse og Forraad af de Frugter og Producter, som et andet Land lider Mangel paa, og dog uforbiegiængelig behøves; men derimod er begavet med andre Guds Velsignelser, som feile hos de Første, saa rigelig, at det kan igien opfylde den andens Mangel. Dette er Oprindelsen til allehaande Slags Handel og Vandel, og dens Tilvæxt. Historien lærer, at den i Begyndelsen haver været af gandske ringe Betydenhed; men jo mere Menneskenes Nødtorft har tiltaget, jo fastere Rødder har den slaaet, og af de samme

Tid, een efter anden, opspiret til den anseelige Heide og fulde Floer, den har den Dag i Dag er.

2) Da vores Jordklode er saaledes dannet, at de fleste Landskaber ere separerede og adskildte fra de andre; saa er Skibsfarten eller Handel til Søes nødvendig, at Communicationen skal holdes ved lige imellem alle Jordklodens Deele; og det eene Land kunde forhielpes og understøttes af det andet, paa saadan en fordeelagtig Maade, ved Nødvendige og nyttige Tings Indførsel og Udførsel.

3) Udi Handel og Vandel bestaaer et Lands Lyksalighed, dets Styrke og Kræfter; derved fødes og næres Haandværker, Fabriquer, Manufacturer; ja ydermere alle Konster og Videnskaber; og opnaae derved sin Fuldkommenhed; hvilket er en Sandhed, som i sig selv er haandgribelig; Men desuden kan bevises med adskillige Nationers Exempler, især af Hanse-Stædernes, i de ældre, Engellændernes, Hollændernes, samt de nordiske Nationers, i de nyere Tider,

der, deres blomstrende Handels, Nytte og Virkninger.

§. 3.

Negocianternes almindelige Endemaal bør sigte til deres og andres Velstand.

Handelens almindelige Øyemærke er ikke allene, at de Kiøbslaaendes udvortes Tilstand kan blive fuldkommen; og baade Kiøbende saavel som Sælgende derved kan befordre deres timelige Lyksalighed, hvilken indbefatter Menneskenes Conservation, Fornøyelse og Fuldkommenhed; Men ogsaa at alle andre deres Medborgere kan have Deel derudi. Menneskenes Fuldkommenhed i dette Liv er enten indvortes eller udvortes; Ved den indvortes forstaaes fornemmelig Siælens og Legemets, (saavidt det staaer i en fast Foreening med Siælen) Fuldkommenhed. Den udvortes derimod sigter til de udvortes gode Ting, som ere baade fornøden og tienlige, ikke allene til Livets Vedligeholdelse og Sikkerhed, men og til dets skikkelige, roelige og anstændige Fremdragelse.

1) Ef=

1) Efterſom alle menneſkelige Gierninger, i Følge Guds og Naturens Lov, bør ſigte til et Maal, ſom hverken ſtrider imod de menneſkelige Sælſkabs Regler eller Forretningernes egen Natur, og Handel eller Kiøbmandſkab er en Forretning §. 1. da er det en nødvendig Følge, at Handel bør og ſigte til dette Maal, ſaafremt den ſkal komme overeens med Naturens Lov, og forrettes med en ſund Fornuft.

2) Saa bør da at ſluttes af dette foregaaende, at ikke ſkal være iblant det menneſkelige Kiøn nogen Underfundighed, til at giøre hinanden Skade meere i Handel, end ſom i andre Ting og Omgiængelſe: Det var at ønſke, at Ærlighed og et oprigtigt Venſkab mellem Herreder, Provintzer og Riger blev nøyere iagttaget i alle Slags Mellemhandlinger, end ſom i nogen ringeſte Deel af diſſe ſkulde befindes ſvage Betænkninger; hvilke nødvendig maa føde et ſvagt Venſkab; ja ſvagt i ſaa mange Grader, ſom Kundſkaben er ikke klar og diſtinct grundet til at henføre

føre den paa Mellemhandlingerne. Hvilket om man ret betragter, skal man vist befinde, at ingen bør berøve en anden den Ret, som ham tilkommer; eller tilføye ham den ringeste Ulæmpe.

3) Saasnart som det heele Menneskelige Kiøn bør udi ald Handel og Vandel omgaaes redelig med hverandre, at alle i saa Fald maatte derved opbygges og forhielpes; og hvad Naturen ved det eene Landskabs Beliggenhed og Dannelse fornægter dets Indbyggere, kunde et andet Lands Indvaanere erstatte meestendeels ligesaa fuldkommen, som dets egen Natur havde det selv frembragt; da flyder deraf videre, at eet Rige bør ikke allene imod Fremmede iagttage Retfærdigheds Regler i Handelen; men og med særdeeles Omhyggelighed komme i Veyen for, at dets egne Indvaanere paa nogen uretfærdig Maade skal fornærme deres Medborgere.

§. 4.

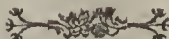

§. 4.

Men eftersom de Negocierende unuelig kan forfremme deres udvortes Tilstands Fuldkommenhed, uden de ved Handelens Drift søger billig Gevinst; saa kan man ikke tvivle, at dem jo tilkommer Ræt til alle de Midler, formedelst hvilke de kan tilforhandle sig Vahre, og dem igien afsætte, med retskaffen Fordeel, hvilket er de Handlendes Øyemaal i Særdeelesshed. Handelens egentlige Øiemaal er en billig Gevinst.

Men Spørsmaal: Hvad er en Gevinst? Gevinst kan man kalde ald den virkelige Formues Forøgelse, som ved Negocie erlanges: og den er enten billig eller ubillig, eftersom den paa Vahrene paasatte Priis meget eller lidet overgaaer deres Valeur og Værdie, da man har de paa Vahrenes Tilforsel paagaaende Omkostninger frataget.

Vah-

Vahrenes Priis i alle forekommende Tilfælde af deres Godhed, Nytte, Nødvendighed, efter hvert Lands Beskaffenhed og Tidernes hastige Forandringer, er ikke læt at bestemme i en mathematisk Proportion og Liighed: Dog er det sikkerst for de Handlende, at de i saa Fald frem for alle Ting nøye iagttager den naturlige Billighed, anseende de Regler, som deres Samvittighed og Fornuft lærer dem.

Den

Den
Første Afhandling.

Om
Islændernes Skibsfart og adskillige fremmede Nationers Handel paa Island.

§. 1.

Handel er enten inden eller udenlands. Indenlands Handel kaldes den, som drives imellem Byer og Stæder, udi eet og det samme Land, og fortsættes indbyrdes af dets Indbyggere. Denne Handel i Henseende til den udeuland

Den Islandske indenlands Handel har ikke været af stor Vigtighed.

ske

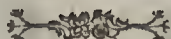
ske er ikke af stor Værdie. Saavidt Island angaaer, da har den i Besynderlighed, fra ældste Tider af til nærværende, hos Islænderne havt gandske ringe Anseelse: tildeels formedelst de første Landets Besiddere og deres Efterkommeres Uforfarenhed og Skiødesløshed i at anlægge Handelsstæder, oprette Fabriqver og Manufacturer i Landet, m. v. hvilke havde kundet give en rigelig Materie til bemeldte Handel: tildeels og af den Aarsag, at der ere faae, ja snart ingen seylbare Floder i Landet, der paa een fordeelagtig og beqvem Maade kunde befordre Communicationen imellem Indbyggerne; desuden ingen Overflødighed af Vahre og Producter; og Veyene heel vanskelige at føre dem over Land fra et Stæd til et andet paa deres Heste; Men uagtet de Vanskeligheder er denne Handel baade nyttig og fornøden for Landets Indbyggere, og burdte paa alle optænkelige Maader oplives, og Tid efter anden forfremmes med behendige Fartøyers Bygning, Markeders Beskikkelse paa beleyligste Tider og Stæder, landnyttige Fabriqvers Istandsættelse, Proviant-Magaziners Oprettelse, Veyenes Forbedring og flere deslige til Landets sande og almindelige Nytte, hensigtende Anstalter.

§. 2.

§. 2.

Udenlands Handel er igien toe Slags: enten fri National-Handel, eller af visse Personer, eller af et heelt Sælskab forpagtet Handel: Denne drives endten af enkelte Personer eller fleere, udi et Compagnie sammenføyede: Intereßenterne i Sælskabet allene til Fordeel; I øvrigt heele Riget, men dog fornemmeligst den Province, eller det Lands Indvaanere, hvorudi saadan en Handel føres, til stoer Skade, Armod og Ruin. Frie Handel derimod forrettes, naar ikke allene alle fremmede Nationer, uden Forskiæl og Forhindring have Frihed at føre til et Land nyttige og fornødne Vahrer imod dets Producter; Men i Særdeleshed, naar eet Land med egne Skibe driver Handel paa fremmede Stæder; udfører de Sorter Vahre, som Landet helst kan undvære til de Landskaber, hvor de ere umistelige, og følgelig udi største Priis, og igien indbringe de Sorter, der giøre til Landets og dets Indbyggeres Opkomst og Velstand, fra første Haand af; og fra de Stæder, hvor de kan erlanges, for den ringeste Priis. Formedelst saadan en Handel, men ingen anden, beriges en Gaard, en Bye, et Herred, en Province, ja! det heele Rige bliver derved mægtigt, Folkerigt, og lyksaligt. Forpagtnings-Handel vil jeg siden afskildre, i den Materie, som angaaer de Danskes

Udenlands Handel er enten fri, eller Forpagtnings-Handel.

skes Kiøbmandskab paa Island; men her allene berøre den fordeelagtige fri Handel for saavidt Islænderne er anbelangende.

§. 3.

Islænderne have i gamle Dage besøgt nærgrændsende Lande med egne Skibe.

I de ældste Tider, efter at Island blev beboet, henved Aar 874, og besat med Indbyggere, og indtil saa længe det beholdte Navn af en frie Republique, har Iislænderne havt Skibsfarten selv ogført Seigladsen med egne Skibe til adskillige Europæiske Riger og Lande, som f. E. Dannemark, Sverrig, Rusland, og andre ved Østersøen beliggende Stæder, samt Grønland og de nordiske Provintser udi Vestindien; men fornemmeligst til Norge og de Storbritanniske Landskaber, ikke allene i Hedenske, men endog i Catholske Tider; hvilket Iislændernes gamle Love og den Islandske Søe Ret udi Jonsbogen, Farmanna-Løg kaldet, saavel som deres Historier, Monumenter og Annaler noksom bevise. Bevisene, hvorved denne Sandhed gotgiøres, vil jeg ey paa dette Sted anføre, for at undgaae ald Vidtløftighed.

§. 4.

Og til den Ende baade kiøbt Skibe, og ladet dem selv i Landet bygge.

Paa det, at deres Skibsfart og Communication med fremmede Riger kunde vedligeholdes, har de ikke allene tilforhandlet sig Skibe af Fremmede udenlands, og dem som besøgte

besøgte Landet, men desuden faaet dem ved Foræringer, ja og selv i forrige Tider ladet dem bygge. Til Skibsbyggeriets Materialier have de til deels betient sig af Drive-Tømmer, til deels af de Skove, som Landet den Tid var overdekket og besat med; Men da det sidste kunde synes utroeligt for Ubekiendte og Fremmede, vil jeg af troeværdige Islandske Monumenter anføre nogle faa Stæder, som overbevise Læserne om Sagens Sandfærdighed. Hvad det Første anbelanger, nemlig: at Islænderne have fordum selv bygget Skibe, hvormed de kunde beseyle fremmede Lande af derved Landets Strandbreder forefundne Drive-Træer; da gotgiøres det af Landnama Saga, anden Deel. Cap. 31. og Sagan af Onund, Træfod Cap. 10. og 15. som overeensstemmig fortælle, at nogle Kiøbmænd loede bygge det Skib Trækilleren udi den Viig, som siden blev kaldet Trækilles Viig, beliggende udi Strande Syssel. Om de mangfoldige og ypperlige Skove, som Island har været begavet med udi de ældgamle Tider kan eftersees Landnama Saga dens første Deels 1 og 19de Cap. og anden Deels 2. 21de Capitel, saavelsom Schedæ Arie Præst Frodes pag. 2. Edit. Skalholt. Item Arngrimi Jonæ Anatom. Blefken. anden Deels 63. Side desuden beretter Svarf Dæla Saga (at jeg forbiegaaer mange andre) dens 14de Capitel med tydelige Ord, paa hvilket Stæd, af

hvilken Sort Træer, og hvor de Træer voxede i Landet af hvilke Ljot-Olfur og Karle loede bygge det Skib Islænderen kaldet, hvorpaa Karle siden reiste til fremmede Lande.

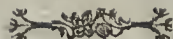
§. 5.

Islænderne vare fordum stærke til Søes, men brugte lidet deres egne Skibe til Negotiens Fortsættelse.

Omendskiønt Islænderne have, som sagt er, erhvervet sig Skibe, baade ved at kiøbe dem og at lade dem selv bygge; og paa den Maade blevet temmelig mægtige til Søes; hvilket til deels beviises af de nye Colonier, som af Islænderne, i den Tid at Landet var fuldkommen besat med Indbyggere, bleve fort over til Grønland, samme Land at beboe, (a) deels og af det blodige Søeslag, som Thorder Kakale og Kolbein Unge holdte imellem hinanden, i de Sturlungers Tider, før end Landet frievillig blev overgivet til Norges Krone, og Kong Haagen Haagensen den gamle, udi Aaret 1262: Saa maae man dog af Historien ugierne mærke, at Islænderne have den mindste Deel af deres Skibe brugt og bestemt til Handelen, dens Vedligeholdelse og Fremvæxt. Aarsagerne dertil vare adskillige.

§. 6.

(a) Conf. lib. orig. ist. Part 2. cap. 14. og Arngr. Jon. Gronlandia impress. Skalholt. cap. 2.

§. 6.

Det er bekiendt, at de gamle Nordiske Folk i de Hedenske Tider, længe efter Odens Ankomst; Ja ydermeere endnu i de Catholske Tider, vare i Besynderlighed hengivne til Krig og Soeroverie; hvilket var en Følge af den Hedenske Religions Satser, og i den Henseende lagde Viind paa, ved alle optænkelige Idrætter, at disse den Tid kaldede ædle og uskatterlige Konster kunde uden Forhindringer øves. Af bemeldte Aarsag bekymrede de sig lidet om Rigers og Landers Fordeele, Opkomst og Velgaaende; følgelig loed Handelen fare. Samme Tanker havde Islænderne ikke allene til fælles med de øvrige nordiske Nationer, men jo meere høymodige de vare, og hengivne til Feyde, indbyrdes adskillige krigsmæssige Foretagende, Caperie og andre der henhørende Øvelser; jo mindre Fliid lagde de paa Handelen, end andre. Da nu Island maatte nødvendig fourneres med visse Sorter udenlands Vahre, som Landet ikke selv giver af sig, og Forretningen ligesom hos de gamle Rommere almindelig blev agtet for at være ligesom afskyelig (b) var den overladt til de afmægtige og vanføre Folk, der hver-

Affølgende Aarsager, nemlig deres Lyst til Kriigsøvelsen og Friebytterie.

Handelens Foragt med videre.

B 3

(b) Dette kan beviises nøyere ved Biørn Harald Haarfagre Søns Exempel; Hvilken, saasom han var en meget sagtmodig Mand af Naturen, havde stoer Afskye for al fiendlig Øvel-

hverken havde Moed eller Mands Hierte til at forsvare sig i Krigen og gaae Fienden under Øyne. Hertil kan og lægges andre Bieaarsager: nemlig de gamle Islænders og andre Nordens Indvaaneres Vaukundighed i Stiernekonsten, Mangel paa Søe-Carter, Compasser og aftegnede Himmel og Jordkugler, hvilke efter mange Tiders Forløb bleve først opfundne, i hvis Stæd de maatte lade sig nøye med egne Jagttagelser af Soelens, Maa-

Øvelse, men derimod beflittede sig paa Negocie med fremmede Riger, Engelland, Dannemark og Sverrig, Rusland og andre Nationer, og dermed indsamlede stoer Rigdom; hvorfor han blev meget forhadt af hans Brødre de Kongelige Printser, der havde andre Knæb i Hovedet, og blev i den Henseende, for at indprente andre hans Forretningers Vanære, kaldet **Biørn Kiøbmand**: hvorom kan læses **Olav Trygvisens** Historie, Kap. 6. pag. 1. Disse slette Tanker, som de gamle Nordiske Folk fattede i Almindelighed om Kiøbmænd og deres Bedrifter, formildedes og til Deels ophørede, da Kong **Olaf den Tykke** interesserte udi Handelen med Normændene og Islænderne, og paa den Maade ved sit eget Exempel toeg de forudfattede Meeninger og falske Tanker fra Folk, som Nordens Indbyggere havde giort sig fra Arrilds Tid af, om alleslags Negocie, og desuden opmuntrede dem, til at lægge Vind paa den fremdeeles, Riget og hans Thronfølgere til stedseværende Gavn og Fordeel.

Maanens og Stiernenes Gang, Veyrligheds og Luftens Beskaffenhed, voxende og faldende Strømme (Kvak), Havets udvældende Løb fra Landene, Træsponner flydende i et Vandkar og deslige. Man har og et Exempel i Historien, at de brugt Ravne til deres Ledsagere, besynderlig naar de formeente sig at være nær ved et Land, da Ravnen fløy derhen, hvor Landet var og Skibene fulgte bag efter. For disse Aarsagers Skyld var Skibsfarten i de Tider største Fare og Hazard underkastet; Og, saasom de med ingen Vished, men af Formodninger og halve Gisninger, satte Coursen fra et Stæd til et andet, hvilket mangfoldige gange sloeg Feyl, kom de undertiden til at sætte Liv, Skib og Gods i Stikken ved at støde an paa Udhukker Blindskiær og Klipper, ja mange Gange bleve og borte i det vilde Hav, (c) til hvilken Ulykke ikke lidet hielpede den eenfoldige ældgamle Maade at bygge Skibe paa, som hverken kunde formedelst deres flade og heel ubeqvemme Skikkelse afvende de brusende Bølgers Overlast, eller være forsynede med behørige Dekker og Pomper, indtil Dælu-Austur i det tolvte Aarhundrede blev opfunden; Thi til den Tid vidste man ikke af andre Midler at sige, hvorved Vandet kunde udøses, Skibsfartens Vanskeligheder og Forhindringer.

 end

(c) See Landnama Saga anden Deel, pag. 50 det 14de Kapitel, og Christindoms Saga 14de Kapitel.

end den fortrædelige Stampe eller Byttu-Austur.

§. 7.

Islænder-nes særdeeles Øye-maal.

Uagtet Seigladsen var saa mange Farligheder undergiven, som jeg har viset i den næstforegaaende §., befandt dog de mandhaftige Islændere sig vel fornøyede med alle de Ulevligheder; og paa det de desto heller kunde læske deres stærke Tilbøyeligheder de vare frem for andre Nationer med behæftede, maatte de udenlandske Reiser gaae for sig til Sees. Deres fornemste og egentlige Øyemaal ved Skibsfarten var da, at de ved Hielp af den samme kunde forskaffe sig Videnskab der udfordredes i Krigs-Sager, i Svømmekunsten, til de ædle Friebytteries Øvelser, til den Kunst, retskaffens at behandle en Bye, og at de derved kunde faae Leylighed, nøyere at erkyndige sig om de Fremmedes Tilstand, Forhold, Idrætter og Hoffvæsen med videre. Dog kan man derhos ikke nægte, at endeel har lagt sig efter Kiøbmandskab, fort Handel med egne Skibe paa fremmede Lande, tilforhandlet sig de udi Island nyttige og nødvendige Vahre, for Exempel Engelsk Sølv og Penge, Klæde, Tømmer, Jern, Malt og noget Korn, (d) hvor-

(d) Kornvahre, som Rug og Byg ꝛc. Hør og Hamp, havde de ikke fornøden at afhente andre Stæder fra, eller lade sig tilbringe, und-

hvormed de til eendeel har forsynet sig og andre, og paa den Maade forøget sin Formue.

Saa længe den Catholske Religion ikke havde roedfæstet sig i Landet, og de geistlige Catholiker opførte sig moderat imod de Verdslige, hvilken Tid beregnes fra Religionens Introduction, Aar 1000 omtrent til 1270, da John Erke-Bispens af Niderøes ubesindige Myndighed toeg Overhaand, skeede der ikke synderlig Forandring fra de Hedenske Tider udi Islændernes Skibsfart og Handel paa fremmede Lande; men jo meere de Geistliges i sær Bispernes Magt tilvoxede, jo mere blev Aarsag til Handelens Aftagelse.

undtagen i lidet Qvantitæt, naar Misvæxt paa Kornet indfaldt, dog til et Stæd i Landet mere end til et andet; eftersom Agerdyrkningen noget nær over det hele Land har snart fulde 500 Aar været i Brug; hvilket kan bevises af de gamle og nye Islandske Historier, deres Geistlige og Verdslige Love, Annalerne, Maaldagene, Stædernes og Gaardenes Navngivelser; saavelsom af Pacto Deditionis, som blev indgaaet med Kong Haagen og Islænderne Aar 1264. Følgelig hvad denne Post angaaer har Tilførselen af Kornvahre ikke været fornøden, uden paa visse Stæder i Landet, fornemmelig udi haarde sig tildragende Aar, indtil den over hele Landet grasserende sorte Død, Aar 1350, Pestilentz 1401 til 3, den store Mande-Død 1494 til 1496, og Koppérne 1501.

blev den svækket een Tid efter anden, indtil saa længe den paa det sidste faldt hovedkulds, og gik reent overstyr, da Catholikernes Voldsomheder udi Landet havde opsvinget sig i Høyden. Saaledes var deres ikke allene grove Forhold imod Landets Indbyggere, men og hvilket giorde meere til Sagen, deres Midlers og Eyendommes voldsomme Berørelse, Aarsag til Handelens kiendelige Aftagelse. Vel er det sandt, at de geistlige Catholiker, fornemmelig Bisperne havde adskillige Fartøyer, for Ex. Petursbollann, Mariubollann og Sunnisu Sudina, som John Biskop Skalle lod bygge paa Hoolum, Aar 1374, af hvilke de fleeste herdte Domkirkerne til ved Bispegaarden, og hvormed Bisperne loed fra nærgrændsende Lande afhente de nødvendigste Ting, som Materialier til Huusbygninger; men derved kan ikke gotgiøres, at de har lagt nogen Fliid paa at vedligeholde de Indenlandske Commercier med egne Skibe, eller ladet de samme videre fortsætte med andre.

§. 9.

Aarsag til Handelens Undergang

Hvad de Verdslige i Landet anbelanger, da for end det kom under Kongelig Regiering 1262, besøgte de hvilke heldst Lande som dem selv lystede, med en uindskrænket Friehed; skiøndt de i særdeelesshed med egne Skibe gik til Naboelandene, Norge og Storbritanien, frem for andre (§. 3.) Men efter-

at

at Island dependerede af de nordiske Konger, mærker man først at herudi er skeet stor Forandring; dog den ædle Frihed, at drive Handel paa fremmede Lande, var Islænderne just ikke aldeles betagen, men saaledes indskrænket, at de kunde handle paa Norge, i sær Bergen og Trondhiem, om deres Kræfter tilloede det; hvilket kan sluttes af det Fordrag, der blev oprettet imellem Kong Haagen og Islænderne Aar 1262 og fornyet af de følgende Konger. Endelig siden Norge med underhavende Provintser bleve foreenede og sammenstøbte udi eet Rige med Dannemark, har Islændernes Seiglads paa fremmede Riger ikke allene forfaldet, men og reent undergaaet. Aarsagerne dertil ere følgende: 1) Den 1ste. Da Landets Indvaanere ved indbyrdes udøvede Fiendtligheder og blodige Fegtninger, i mange hundrede Aar bleve meer og meer udmattede, og de geistlige Catholiker paa uretfærdige Maader bemægtigede sig deres Jordegods og Formue; bleve de bragte i det forvirrede Tilstand, at de maatte saavel Landets som Handelens Regiering til Fremmede overgive. 2) Kan man med al Billighed Den 2den. tilegne Handelens Undergang de grusomme Landplager, Islænderne havde at trækkes med (§. 7.) af hvilke almindelige Ulykker Landets Indbyggere i mange Tusinde Tal har været bortrykkede, og de øvrige Kræfter saaledes svækkede, at de formedelst Mangel af Folk,

ikke

ikke have kundet dyrke Jorden, Ager og Eng, eller besætte de for den Tid beboede Gaarde, saa at siden nogle af dem, ja vel heele Kirke-Sogne udi Landet ligge øde, udyrkede og ubeboede til datum, langt mindre drive Negocie med egne Skibe; paa fremmede Landskaber.

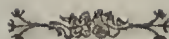
Den 3die. 3) Har Indbyggernes Friehed til at føre Seigladsen været mangfoldig indskrenket, ved fremmede Nationers Handel, som i Følge af dem særdeeles forundte Privilegier, have handlet paa Landet, til hvis Bestyrkelse jeg vil ikkuns paa dette Sted anføre 2de Beviser. Det første taget af Kong Christian den Forstes Beskiermelses-Brev, givet Bisskop Gotschalk den 1ste paa Hoolum, dat. ex Castro Hafn. Sabbato proximo antefestum benedicti Andreæ Apostoli, Aar 1400. Hvorudi af særdeles Gunst tillades, at hans Skib maae seyle til Bergen, og andre Stæder i Norge med hans Gods uden nogen Told (c) Sectgield,

(c) Man seer udi de Islandske Monumenter antegnet, at Oistmænd og Vestmænd, Nordmænd og Islænderne, saavel som andre fremmede Kiøbmænd, have i ældgamle Tider, førend Islænderne dependerede af nogen Konge i det Verdslige, maattet erlægge Havne-Told, eller saa kaldede Landøre, til Jorddrotten, det er den, som eyede Grunden, hvorpaa de fahrende Kiøbmænd lagde deres Skibe til Vinterleye udi Island. Hvor stoer

Anmærkning over de Gamles Havnepenge.

gield, eller andre Skatte. Men det Sidste er taget af Friderich den Andens besynderlige Privilegio, udstædet til Bisskop Hr. Gudbrand Thorlaksen paa Hoolum, dateret Koldinghuus den 15. Martii 1553., hvorudi bemeldte Bisp og hans Med-Interessentere, paa videre Beskeed, Allernaadigst, efter allerunderdanigst giordte Ansøgning, bevilges, at holde et Skib, (hvilket, som Annalerne melde, Bisskoppen og hans Med-Reedere havde sig tilkiøbt af Hamborgerne) og lade det løbe efter Tømmer, Jern og andre Deele, til Domkirkens, Skolens og hans Gaards Bygnings Behov. Videre tillader dette Friheds-Brev, at bemeldte Bisp og hans Med-Reedere maae giøre Skage-Herreds Indbyggere Tilføring med Tømmer til Bygning, Meel, Malt, Klæde og andre Deele de behøve, og sig igien tilforhandle, hvis Vahre der kunde falde; og derhos forbydes dem strænge-

stoer denne Erkiendelse har været, skal jeg ikke kunde sige, rimeligst er, at den har været lempet efter Skibenes Størrelse, saavelsom de fahrendes og tilbragte Vahrers Mængde. Om disse Landsøres første Oprindelse Norden taler Are den Froode i hans Schedis, Cap. 2. pag. 8. og foregiver, at de ere, af Kong Harald den Haarfagre opfunden; for derved at afværge de Norskes Uddragen af Norge til Island: De skulde i Førstningen

strængeligen at handle med nogen af Oefiord, Kongens Kiøbmand, som paa Kongens vegne samme Oefiord beseger, til Skade, Afbræk og Forprang; hvoraf sees, at den Danske Handels Monopolium sammestæds paa Island, strax efter Reformationen allerede har været indført, skiøndt formodentlig ikke uden at holde op imellem, vedvaret. Dog alligevel blant andre Aarsager qvælet Indvaanernes egen Skibsfart og Handel. Til Slutning meldes i høystbemeldte Allernaadigste Privilegio, at Bispen skal give Kongen og Kronen slig Told og Rettighed, som Kiøbmænd

gen betales af hver Mand til Kongen, der fløttede fra det første Stæd til det sidste, uden af de, som derfra i Besynderlighed vare befriede. Siden bleve de paalagde hver een, som seylede imellem Island og Norge. De vare først fastsatte til 5 Øres Værdie; Men derefter forhøyede af Kong Olaf den Hellige til halv Mark, som udgiør 3 Mk. udi Dansk Courant Mynt, dog befriede bemeldte Konge Fruentimmerne fra deres Betaling. Disse Havnepenge maatte Islænderne altid betale, i Følge derom indgaaet Accord, naar de besøgte Norge, og havde faaet der Anker-Grund, og det til Kiøbstædernes Vogtere, der vare beskikkede til at tage imod ankommende Skibe, og føre dem til sikker Havn, hvorom vidtløftigere i den Islandske Lovbog Graagaas faldet; Men efter Aar. 1262 bleve de skatskyldige Islændere iblant andre

mænd og andre, som have nogen Forpagtning der paa Landet, pleye at give. Siden Aar 1551 - 52. og følgende Aar, da Reformatio Ecclesiastica blev indført i Island, have Indbyggerne hverken havt Tilladelse at beseyle fremmede Lande eller dertil udfordrende Skibe, undtagen nogle smaa Fartøyer og Jagter, berammede til Fiskeriet omkring Island; item til at afhente Drive-Tømmer fra adskillige Landets Stæder. Og har det forblevet derved, saa længe, indtil Hs. Majest. af en ubeskrivelig Kongelig Gavmildhed, skienkede 2de stoere Hukkerter, til Fiskeriets Forbedring og

andre Privilegier befriede fra deres Erleggelse; Skiønt man fornemmer, at de siden har maattet clarere for bemeldte Havne-Told, under de følgende Konger; hvilket sees af den Transaction, som Aar 1277 blev besluttet imellem Kong Magnus Lagabæter og Erke-Bispen af Trondhiem; saavelsom deres Klagemaal, indstillet for Kong Haagen Magnussen, omtrent ved Aar 1300. I øvrigt har fremmede Nationer, som har drevet Handel paa Island, i de nyere Tider betalt Havne-Told, først til Norges, og efter 1383 til Dannemarks Krone, skiøndt udi Begyndelsen meget ringe, men efter Haanden større; særdeles siden Krud og Canoners Nødvendighed blev indbragt i Verden, hvis Paafund har giort Handelen til Søes meget meere farlig, besværlig og for Regentere kostbar, følgelig og hindret dens Tilvæxt, Floer og Anseelse.

og Landets almindelige Nytte. Det var inderligen at ønske, at en nye Epocha udi den Islandske Historie maatte tage sin Begyndelse under en saa naadig og viis Konges Regiering, ja den Islandske Handels Opkomst, samt andre Landets nyttige Indrætningers Forfremmelse, Høystbemeldte Hans Majestæt til en ævig Berømmelse!

§. 10.

Anmærkning over Islændernes Handel paa fremmede Stæder med egne Skibe.

Da Island var fuldkommen beboet udi Aaret 930 og besat med den ypperste Adel og rigeste Folk af heele Norge og Island; som Historierne noksom give tilkiende, havde Indbyggerne fuldkomne Kræfter til at drive Kiøbmandskab paa fremmede Riger, med sig selv tihørende Skibe, ja vedligeholde og forsætte Handelen alleene foruden Fremmedes Hielp og Bistand; Men saasom de vare den Tid ligesom deres Naboer de Norske til intet mindre i Almindelighed genegne, end til Handelen (§. 6.), overlod de denne fordeelagtige Forretnings største Deel til andre, og i Stæden beflittede sig paa indbyrdes Republiqven høystskadelige Krige og Tvekampe med videre, (§. 7.) og lagde dermed Grunden til Landets og dets Indvaaneres stedsevarende Armod og Elendighed; hvilken Efterkommerne maae føle den Dag i Dag er; ja vel saa længe denne almindelige Syge, af en Høy og Mægtig Haand, ikke vorder læget ved en almindelig,

delig, beqvem og i nærværende Tid høyst-nødvendig Lægedom. Den første Aarsag til Islands Ulykke kan da henføres til dets første Besiddere, der hverken bekymrede sig om at stifte Republiqven med nyttige Lovgivelser, i Følge af hvilke Armod kunde forebygges, eller andre fornødne, og for Efterkommerne tienlige Indretninger og Anstalter, saavel Handelens Drift vedkommende, som Byers, Kiøbstæders, Havne og Toldstæders Anlæggelse. Thi havde de og følgende Catholiker, hvilke paa en selvsom Maade, meer udsuede end foregede Landets Formue, giordt nogen Alvor af, selv at befordre Handelen med egne Skibe til fremmede Lande, om ikke just gandske, dog til den største Deel, var der hverken Engellændernes, Normændenes, eller Hanseestæders Handel bleven udi Landet, til et af Indbyggerne udi 135. Aars Tid forhadt Monopolie. Vel synes det at kunde bevises af de Catholskes Canoniske Lære, at de ikke vilde befatte sig meget med Kiøbmandskab; thi hvor strængelig de forbød Aager, er noksom bekiendt; saa kan dog derhos siges, at det modstridede ikke meere andre deres verdslige Forretninger, at lade sine Huusholdere udføre og forestaae Handelen, end det var for en Civil-Person saadant selv at giøre, eller giøre lade: Mens da Efterkommerne, for berørte Aarsagers Skyld, haandgribeligen føle og fornemme den Feil, deres Forfædre,

 have

have begaaet ved den Islandske Handels Indretning, er det en billig og magtpaaliggende Sag, i nærværende Tid, nøye at undersøge de sikkre Hielpemidler, hvorved kan raades Boed paa den Skade, som deraf er Riigerne foraarsaget, og det bygges paa saadan en Handels fast og uryggelig Grundvold, som ikke let kand kuldkastes, og sigter baade til Dannemarks Riges og Islands Indvaaneres af geistlig og verdslig Stand samtlige Nytte, Forfremmelse og Velstand, da Islands Natur synes ikke dertil uskikket, men Tid efter anden at ville love noget Anseeligt og belønne Umagen rigelig.

§. 11.

Nordmændenes og Irlændernes Handel paa Island

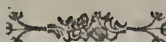
Førend jeg berører den Danske Handel paa Island, vil jeg med faae Ord tale om de øvrige fremmede Nationer, hvilke sammesteds tilforn have brugt deres Negocie, og tilkiendegive deraf flydende Landets Tilstand. I de ældste Tider brugte fornemmelig Nordmænd og Irlænderne deres Kiøbmandskab paa Island uden al Hinder og Forfang, saa længe Landet stoed under en Aristocratie; og ved den Leylighed, at Islænderne forsømte at drive Handelen selv, med sig tilhørende Skibe, transporterede bemeldte Nationer nyttige, nødvendige og udi Landet afsættelige Vahre; og jo meer Islændernes Forsømmelse og Formues Svækkelse tilvoxede (§. 7. 8. 9.) jo større

Vind

Vind lagde de paa, besynderlig Nordmænd, at forsyne Landet med fornødne Vahrer; hvilket vedvarede indtil Island kom under Kongelig Regering, Aar 1262., og mærker man ikke af de Islandske Historier eller Annaler, at den Engelske Nation har taget sig for med nogen Eftertryk at drive Kiøbmandskab udi Landet med Indbyggerne, til bemeldte Tid. Derefter have Nordmændene, fornemmeligst fra Bergen, fortsat den Islandske Handel, og i Følge adskillige, for Ex. af Kong Erik Magnussen, Præstehader 1294., og Erik af Pomeren 1414., dem forundte Privilegier, ført sig den til Nytte, indtil Aar 1479. da Vitalianerne anden gang plyndrede Bergen; og bragte Borgerne udi saa elendig en Tilstand, at de maatte lade Handelen fare paa Island, Færøe og Grønland: (f) Dog kan man ikke nægte, at de øvrige Norske har jo havt Deel udi den Islandske Handel, skiøndt til den Ende maattet erhværve sig særdeeles Frieheder, saasom de af Bergen vare frem for andre privilegerede; hvilket iblant andet sees af den bekiendte Convention, imellem Kong Magnus Lagabæter og Erke-Bispen af Trondhiem, 1277; hvorudi bemeldte Erke-Bisp bliver accorderet, at lade til Island overbringe 30 Læster af Kornvahre,

C 2 naar

(f) See B. Holbergs Bergens Beskrivelse 1ste Deel pag. 10.

naar Aarets Frugt det tilloed, og alle andre Ting, hvad Navn de end kunde have. Siden Aar 1429. mælde Annalerne ikke det ringeste om Nordmændenes Handel paa Island; og skiønt den ved bemeldte Tid ikke gandske har undergaaet, kan man dog med stoer Billighed slutte, at den har til den største Deel forfaldet. Hvad Irlænderernes Handel paa Island anbelanger, da har den forvist vedvaret indtil det 15de Aarhundredes Udgang; (g) Uagtet de ingen Privilegier siden Aar 1262. dertil have bekommet. Ellers veed man, at de Irlandske Kiøbmænd have paa nogle Stæder udi Landet i de nyere Tider opslaaet deres Kramboeder, hvortil tydelige Kiendetegn endnu ere at see.

§. 12.

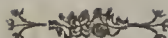
Engellændernes Handel paa Island.

Da Islændernes Skibsfart og Handel paa fremmede Lande efterhaanden meere og mere formindskedes af foranførte Aarsager (§. 8. 9.) og Normændenes fornødne Vahres Tilførsel var aldeeles utilstrækkeligt at det heele Land nemlig kunde derved forsynes; hvilket til Deels kan gotgiøres af Bergensernes Handels Beskaffenhed paa Island; da det var, som Baron Holberg vidner udi hans Bergens Beskrivelse pag. 117. nogle Borgere i Bergen

(g) See Constitut. Christiani Primi, qvam Islandi longam vocant Edit. Hafn. 26. Novembr. 1450. artic. XV.

gen bevilget, aarligen at besøge Island med 6 Byser, saaledes at 6. Byser eller Skibe, som førte Bergens Vahre til Island, skulde ligge der Vinteren over, og 6. andre gaae tilbage med Fisk til Bergen; deels og at Islændernes Paafordringer, efter Islands Overgivelse og Ansegninger, indstilledes for Kongerne af Norge, Haagen Magnussen i Begyndelsen af det 14de Seculo, og Magnus Eriksen 1319.; fik den Engelske Nation herved Leylighed ogsaa at blive deelagtig udi den Islandske Handel. Tiden, paa hvilken den allerførst har taget sig for at kiøbslaae sammestæds, er ikke let at fastsætte; dog kan man sikkert slutte, at den i Begyndelsen af det 13. Seculo, eller lidt før, har besøgt Island, men ikke drevet Negocie af nogen Betydenhed med Indbyggerne, førend i det 14de Seculo, og derved giordt Bergenserne stoer Skaar og Afbræk i deres Handel. Engellændernes Handel har været af følgende Beskaffenhed. De have besøgt Landet i Hobetal, dog ikke lige mange hvert Aar, ja somme Tider blevet reent borte. De har kiøbslaaet med Indbyggerne ikke allene udi bestemte Havner omkring Landet; hvortil en eller anden har forskaffet sig Friheds-Brev imod en vis Tolds Erlæggelse til Kongens Embedsmænd; men og uden Forskiæl de fleeste Tider, paa de beqvemmeste og for dem fordeelagtigste Handelsstæder udi Landet; og til den Ende ladet

Deres Handels Beskaffenhed.

Pak- og Kiøbmands-Huuse opbygge og sine Fuldmægtige der om Vinteren efterligge. (h) Men da Hamborgerne, Lybeckerne og Bremerne fornam, at de Engelske giorde dem stoer Skade udi Handelen, og paa den Maade overtraadde dem allernaadigst forundte Privilegier, sadte de sig for, som meest mueligt, at hæmme de Engelskes Overlast, angreb dem, og sloeg dem paa Flugten. (i) Da nu Engellændernes Handel blev desuden, i Kraft af mangfoldige Forbud meer og meer indskrænket, har de opfundet en anden Maade at vedligeholde Handelen paa, og det nemlig forsynet sig baade med de til Nogocien saavel som Fiskeriet nødvendig udfordrende Ting, og formedelst de Hielpe-Midler ved alle givne Leyligheder handlet med Indbyggerne, undertiden og indsat deres Folk paa Landet, som iblandt Almuen skulde bruge Kiøbmandskab (k) og for desto bedre at afsætte deres medbragte Vahrer og spare Landsfolkets Omkostninger har de bragt dem hiem til Bønderne, og i deres Stæd tilforhandlet sig andre. Denne deres Handels Maade vedvarede en Tid lang, indtil 1602., da de Danske Kiøbenhavns, Helsingørs og Malmøes Bor-

(h) See Christian den Tredies Forordning, dat. Kiøbenhavn 1542.
(i) See Annalerne for Aaret 1518.
(k) See Kong Christian den Fierdes Reskript af 4de May 1598.

Borgere fik Havnernes Forpagtning; dog har de ikke derved holdt op, flittig at besøge Landet, under det Navn af Fiskerie, det heele paafølgende 17de Aarhundrede, og brugt nogen Kiøbmandskab med Almuen, men gandske ringe i Henseende til den forrige; indtil al Handel med fremmede blev forbuden under Boeslod og Bremerholms Straf, Aar 1682. og har saaledes som sagt, den efterhaanden forarmede Pøbel af høystrængende Aarsager, været nødt til at tilforhandle sig deres gode og uforfalskede Vahre, som Engelsmanden holdt udi tredobbelt ringere Priis, end de Danske Kiøbmænd.

Engellændernes Vold og Plyndren var Aarsag til deres Handels Afskaffelse.

Hvad Engellændernes Friehed og Rettighed til den Islandske Handel anbelanger; da har den hængt af de Norske og Danske Kongers Forbund med Kongerne af Engelland; i hvor vel ikke kan nægtes, at de jo foruden alle Privilegier, og undertiden imod Kongelig Forbud have handlet paa Landet. Aar 1432. blev sluttet Accord imellem Kongerne af Dannemark og Engelland, at de Engelske derefter, under Livs og Godses Fortabelse ikke skulde besøge de Islandske, eller andre forbudne Havne i Dannemark og Norge; Til hvilket Fordrag gav Anleedning den Skade, som de Engelske havde tilføyet Landets Indbyggere udi Norder-Stiftet, og deraf foraarsaget Slag, holdt 1429. i hvilket 80 Engel-

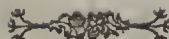
lændere maatte sætte Livet til; men uagtet det haarde Straf, som de i Følge af strax berørte Forbud skulde være undergivne, har de dog blevet ved at handle indtil Handelen igien ophørte ved det 5. Aars Krig imellem Dannemark og Engelland, som aarsagedes af de Engelskes nye Voldsomheder, de øvede udi Landet; særdeles for den Skyld, at de havde slaget ihiel en Islænder af fornemme Extraction, ved Navn Biorn Thorleifssen, Ridder, Aar 1467. og mange af hans Folk, hvorfor Torve Aresøn Kongens Befalingsmand over Island, bragte med sig fra Kiøbenhavn til Island udi bemeldte Aar Kong Christian den Førstes, aabent Brev og Mandat, at de Engelske skulde være fredløse i de Islandske Havne omkring Landet, uden de vare besynderlig forsynede med Kongelig Tilladelse; og var det i den Henseende, at bemeldte Biorns Frue Olof loed Arrestere 3de Engelske Fartøyer paa Isefiord, Aaret derefter, og slaae ihiel en Deel af Folket. Man mærker og desuden, at de Engelske have nægtet Kongerne af Dannemark den sædvanlige Told og Havnepengernes Oppebørsel, som de for den nyttige Handels Skyld burde have reedelig betalt; Hvilket beviises af høystbemeldte Konges Christian den Førstes Befaling til Islænderne, dat. ex Castro Hafn., Die S. Gregorii Papæ 1453. at de skulle sætte sig imod Engellænderne, der vegrede sig

ved at betale til Kongens Embedsmænd Havnepenge, og anden tilbørlig Told. Da den Islandske Handel, formedelst anførte Aarsager, blev dem til en stoer Deel afskaaren, begyndte de at legge Fliid paa Fiskeriet, og til den Ende besøgte Kysterne saavel af Island, som af Nordlandene, hvilket dog ikke har skeet for end i det 14de Aarhundrede. Men besynderlig udi det 15de, da de øvrige Europæiske Nationer tillige lagde største Viind paa Fiskefangsten; hvorfor det i Annalerne er og antegnet, som noget mærkværdigt, at Aar 1412 skulde 30. Hukkerter have gaaet paa Fiskefangsten under Island. Man mærker ikke, at de i Forstningen have havt Kongelig Tilladelse til deslige Beseyelser, forend efter mange Tiders Forløb under Kong Hanses Regiering; men i de nyere Tider erlanget adskillige Privilegier derpaa; f. E. Kong Christian den Fierdes Høylovlig Ihukommelse, Aar 1636. 1644 Allernaadigst forundte Frihed at fiske ubehindret paa alle Stremme i Kongens Lande og Riger, dog ikke nærmere Island, end fiire Miile.

§. 13.

Efterat Hansestæderne ved den vidt udstrakte Handel, de dreve fordum over den største Deel af Europa, havde erhvervet sig Magt og Anseelse hos alle Nationer, og samlet derved en ubeskrivelig Riigdom, lod de ikke heller den Islandske Handel uforsøgt, i sær

Hamborgernes, Lybekernes og Bremernes Handel paa Island.

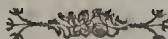
især Lybeckerne, Hamborgerne og Bremerne. Det er hart ad umueligt, at fastsætte nogen vis Tid eller Aarstal, naar denne deres Negocie først begyndte, eftersom de Islandske Annaler give herudi ingen tilforladelig Oplysning: Saa meget er dog vist, at de i Begyndelsen af det 16de Seculum havde allerede bemægtiget sig den største og anseeligste Deel af Handelen, og søgte af yderste Kræfter bemeldte Tid, at skille Engellænderne (der hindrede dem adskillige Forhindringer derudinden, reent af med deres Handel (§. 12.) Hvorfore de og efterhaanden, baade for at faae de Engelske ryddet af Veyen, og for deres egne Sikkerheds Skyld, forskaffe sig Kongelige Privilegier; for Ex. Kong Friderich den Andens af 29. Januarii 1507. og sammes af 15de Martii 1577. givne til Borgerne fra Stade at handle paa Iisefiord og Oefiord, saavelsom Christian den Fierdes af 25de April 1594. I disse og andre deres Friheds Breve blev hver en af forbemeldte Stæders Udreedere forundt visse bestemte Havners Forpagtning (l) imod 20 Gyldenes Afbetaling og Erlæggelse, hvert Aar, til Kongens Befalingsmand, og det førend de begyndte deres Negocie i Landet, (m) hvoraf tillige kan sees, at de, saavelsom de Engelske har vegret sig ved

(l) See Christian den Fierdes Forordning af 18de April 1602.

(m) item Kong Christian den Andens Mandat af 1523.

ved at betale den paalagte Told og Havnepenge. Deres Privilegier ophæuedes ved det Danske Handels-Compagniets Antrædelse, Aar 1602. den 18de April; Men deres Handel varede ligevel nogen Tid derefter; som sluttes kan af de Kongelige Forbud af 17de April, 1603. 14de April, 1604. og 7de April 1616. I hvilket sidste Kongens Befalingsmand befales, at lade nedbryde de Tydske Kiøbmænds Pak- og Handelshuuse, de havde paa mange Stæder i Landet ladet bygge, og deres Tømmer til fattige Kirker, der havde Mangel paa Bygningsmaterialier, henlægge. Siden Aar 1616. da de havde hos Almuen, i Kraft af dem til den Ende bevilgede Privilegier, indkrævet deres Restancer (som paa det sidste synes at have været meget tilvoxen) har deres Seilads og Handel paa Landet taget Ende.

De Franske og Hollandske, har saavel i de ældere, som de nyere Tider brugt deres Fiskerie og Hvalfangst under Landet og undertiden indløbet i dets Havne, baade for indfaldende Storm og Uveyr, som og for, at tilforhandle sig nogen til Forfriskning behøvende Proviant; men for Resten ingen synderlig Handel drevet med Indbyggerne, Hvilket er foraarsaget ved de strenge Kongelige Forbud, fremmede Nationers Handel sammesteds angaaende, og det formedelst de Danske

Kiøbmænds idelige Klynken og Klagen, Tid efter anden, indgivne.

§. 14.

Anmærkning over fremmede Nationers Handel paa Island.

I de ældgamle Tider, da Islænderne, deels med eegne Skibe, afhændtede fra fremmede Lande deres Nødtorft; deels og bekom af Nordmænd og Irlændere den øvrige Tilføring, som de forsømte selv at tilbringe; var Landet ikke allene heel folkerigt, som beviises baade af deres aarlige Sammenkomster paa General-Landstinget; og den store Mængde af Landmænd og Bønder, som de Catholske Bisper udi en kort Tid kunde lade hværve, af nærliggende Herreder, men og dets Indvaanere stærk bemidlede; Til hvilket at bekræfte ikke fattes Exempler, i de Islandske Monumenter. Da nu deres egen Skibsfart efterhaanden toeg af, og Handelen tilsidst beroede allene paa de Fremmedes Oprigtighed, formindskedes, jo længere, jo meere, deres Formue, følgelig og deres Tal; thi Landets Tilstand har meget beroet paa deres egen Handel, og dens Aftagelse været Aarsag til deres Midlers Svækkelse. Det kan ikke nægtes, at Normændene en Tidlang handlede paa en redelig Maade med Landets Indbyggere; dog maae man derhos klarligen slutte af Kong Magnus Erichsens, udi hans 12te Regierings-Aar udgivne Retterboed, at deres Handel i det 14de Aarhundrede, ikke har været

Normændenes.

ret den fordeelagtigste, ja vel heel slet i de sidste Tider. Aarsagerne dertil kan man tilskrive den Armod, som Borgerne i Bergen, til hvilke endeel af den Islandske Handel var overdragen, ved en og anden Ulykke vare bragte udi; hvorfor det er rimeligt, at de ikke har været i Stand, til at give bedre Kiøb paa deres tilførte Vahre. Hvad Engellændernes Handel anbelanger; da bevidne de Islandske Annaler eensstemmig, at den har været bedre og nyttigere for Landet, end andre Nationers; ikke alleene i Henseende til Vahrenes Godhed men og den ringe Priis, de bleve holdte udi; saa, naar man undtager deres Voldsomheder, de øvede paa eet eller andet Stæd, imod nogle af Landets Indbyggere, er det soeleklart at deres Negocie, for saa vidt den strækkede sig, har ikke lidet hiulpen til Landets Formues Vedligeholdelse. Engellændernes.

Ved Lybeckernes, Hamborgernes og Bremernes Handel har Island ingen Forbedring eller Opkomst bekommet. Den var i Førstningen taalelig for Indbyggerne, dog meget slettere end Engellændernes og Normændenes, men tilsidst aldeeles uforsvarlig. Hvorfor John Johnsen Laugmand, Aar 1594. paa Landets vegne, reiste til Kiøbenhavn, for at andrage for Hans Majest. Kong Christian den 4de, Høylovligst Ihukommelse, den Uret, som de Tydske Kiøbmænd, der med Kongens Pas opseg- Lybeckernes, Hamborgernes, og Bremernes Handel

opseglede Landets Havne, tilføyede den gemene Mand; hvilken bestoed ikke alleene derudi, at de paatvingede Pøbelen ringe og unyttige Vahre, hvilke de forhøyede og opsatte, saaledes i Prisen, at man maatte betale dem snart tredobbelt, tvertimod dem forundte Privilegier; Men og tiltoge sig den Myndighed, at forbyde andre Nationer at segle og handle paa andre Havne, som laae langt fra dem udi Landet; og som de ikke selv kunde besegle; hvilket foraarsagede, at Landet fattedes sin Nødtørst. (n)

Af det anførte skal man da uden Modsigelse kunde udleede 4re Slutninger, nemlig 1) At Islændernes Handel med egne Skibe har været den sikkerste for Landet, og den fordeelagtigste. 2) Den Norske uforfalsket og reedelig men tilsidst utilstrækkelig. 3) Den Storbrittanniske uforlignelig, og af alle fremmede Nationers, som have drevet nogen Kiøbmandskab udi Island, den fuldkomneste, Land opbyggeligste og roesværdigste. 4) Den Tydske uretfærdig, men dog taaleligere, end den paafølgende Danske, som siden skal gotgiøres.

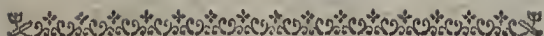
Med

(n) See Kong Christian den Fierdes allernaadigste Resolution paa bemeldte Besværinger af 4de May 1595.

Med de Franske Hvalfangere og Hollandske Fiskere, efterat den Islandske Handel, Allernaadigst var bevilger og forundt de Danske Kiøbmænd, var det fordeelagtigst for Indbyggerne, at tilhandle sig af de første Skraaet af en Hvalfisk for 2 a 3 Beeder, og af de sidste extraordinaire gode Fiskelinier, Specie-Penge, og skikkeligt Linnet, for de Uldenvahrer, som de Danske Kiøbmænd hverken vilde værdiges at see, langt mindre at eye.

Den Anden Afhandling.

Om den Danske Handel paa Island.

§. 1.

De Danske have handlet paa Island forend Aar 1602.

Forend jeg betragter Landets Tilstand under den Danske Handel, maae jeg give Læseren kort, dog tilforladeligt Begreb, om dens Oprindelse og Fremgang, nogenleedes udi et historisk Sammenhæng. At den Danske Nation har paa et eller andet, dog fastsat Stæd i Island kiøbslaaet med Indbyggerne, udi det 16de Aarhundrede, bevises klarlig af Friderich den Andens §. 9. Sect. 1. anførte Allernaadigste Privilegio af 15de Martii 1553. saavelsom af Høystbemeldte Konges Forbud af 27de Martii 1563. at handle med Engelske paa Vestmand-Øerne, forend de Danske Skibe sammestæds havde bekommet fuld Ladning. Dog holder jeg for, at bemeldte Havne ikke har været forpagtede til nogen af Undersaatterne; men at Høystsamme Konge har selv

for Ex. paa Oefiord og Vestmand-Øerne.

selv ladet dem udreede og beseyle. Aar 1602 blev der først stiftet et Dansk Handels Compagnie (o) og bevilget de 3de Kiøbstæders, Kiøbenhavns, Helsingørs og Malmøes Borgere, at beseyle de Islandske Havne, og bruge der Kiøbmandskab. De dem til den Ende Allernaadigst givne Privilegia ere daterede 18. April, 1602. hvorudi tilkiendegives adskillige Vilkaar, med hvilkes Fyldestgiørelse dem bliver Handelen forundt i næstfølgende 12. Aar, det er til 1614. Af dem ere disse de fornemmeste: Den Danske Forpagtnings Handel paa Islander først fundet Aar 1602. Bevilges paa 12 Aar.

For det Første skulde Havnene deeles imellem forbemeldte 3de Kiøbstæder, saaledes, at til enhver af dem herdte visse Havne omkring Landet, som de havde Frihed at beseyle.

2) For denne Benaading skulde de 3de Kiøbstæders Borgere give til Kronen 16 gam-

D le

(o) Aarsagen til dette Compagniets Stiftelse giver Niels Schlange i Christian den 4des Historie, for, at have været de Klagemaal, som Tid efter anden kom fra Landets Indbyggere, over de Tydske Stæders Kiøbmænd, hvorledes de besværede dem, og besvigede i deres Handel med onde og slette Vahre, som de førte til Landet, og med Priisen, som de efter eget Behag, satte ikke alleniste paa, hvad de indførte; men end ogsaa, hvad de igien udførte. Man maae for saavidt bifalde ham herudi, skiøndt andre skiællige Aarsager kunde og dertil søges.

le Daler aarligen for hver Havn, og dem le-
vere til Kongens Lehnsmand.

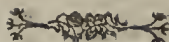
3) Skulde een eller toe Kiøbsvende i det Høyeste være i Vinterleye ved hver Havn, og der noget Gods forhandle, Indbyggerne til Gavn og Befordring, og ikke til Skade.

4) Skulde de betee sig imod Landets Indvaanere, Geistlige og Verdslige, venligen, med god Omgiængelse; saa at intet kunde over dem med Billighed klages.

5) Skulde de riigeligen forsyne Landet med gode og uforfalskede Kiøbmands-Vahre, som kunde være fornødne; saa at Almuen maatte for et billigt og Christeligt Værd bekomme, hvad enhver havde fornødent, og saa fremdeeles.

Compagnierne oprettede Octroye. Det overtræder første gang deres

Men hvad mærkelig Forandring der har skeet strax ved denne Handels Begyndelse; saavel formedelst de Danske Kiøbmænds uartige Opførsel imod den gemeene Mand, som deres tilbragte Vahres Uduelighed, bevidne Annalerne, i Aaret 1602. Og hvorledes det nye oprettede Sælskab haver efterkommet berørte Conditioner og Vilkaar, under hvilke Handelen blev dem accorderet, sees af Islændernes almindelige Besværing over de Danske Kiøbmænds ubillige Handel, dateret paa Landstinget, den 30. Jun. 1604. hvorpaa de rimelig

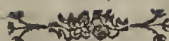

lig ingen Resolution have bekommet, eftersom Hans Majestæt Kong Christian den Fierde ved et Missive til Herlufsdal, af 4de April 1608. allernaadigst befalede, at lade nedrive alle de Tydske Handelshuuse, der endnu vare i Landet.

§. 2.

Da den første Handels-Termin var forløben udi Aaret 1614. blev de foromtalte 3de Kiøbstæders Borgere, efter Ansøgning, paa nye allene forundt Handelen i 11. Aars Tid, nemlig til Aar 1625. for 16. gamle Dalers Afgift af hver Havn; hvilket deres Allernaadigste Privilegia udviise af 28de April 1614, hvorudi de fahrende Kiøbmænd strængelig forbydes at forhøye Priisen paa deres Vahre, som de tilforn havde giort; men befales, at de skal forholde sig dermed efter den gamle Taxt og Sædvane, som i Landet overalt var brugelig. Men hvor herlig de har efterlevet denne Allernaadigste Befaling, sees af den priisværdige Udnævnings-Dom, der under Laugmand Haagensens Opsigt og Præsidio blev afsagt den 24de Junii 1615. og i Kraft af Naturens, Landets Verdslige Love, Kongernes Allernaadigste Retterbøder og Forordninger, saavel som Landets almindelige Placita, eller saakaldede Lavtings Samtykker, billig fældet over de Danske Kiøbmænds ubillige Handel. Anledning til bemeldte Dom

har givet Indbyggernes Klagemaal, indstillede for velbemeldte Laugmand, bestaaende udi 5. Poster:

For det Første at alle udenlands fra tilført Vahre, vare høyere end tilforne opsatte i Prisen, dog udi alle Maader slettere.

For det andet, at den gemene Mand blev nægtet de til sin Nødtørst udfordrende Ting.

For det tredie, at ald Maal og Vægt udi Kiøbstæderne baade paa inden- og udenlands Vahre var meget ringere, end fordum.

For det fierde, at Øll, Mød, Viin, og i Besynderlighed Brændeviin var med utilbørlige Ting bemenget og fordervet.

En courieux Udnævningsdom, fældet over de Danske Kiøbmænd.

For det femte, at de, som ikke vare i Stand til at betale Kiøbmændene med Fisk og Tran, kunde ikke bekomme det de forlangede, imod Smør, Beeder, Oxen, Vadmel, Hoeser ꝛc. Dommen kan ikke her formedelst dens Vidtløftighed indføres; men burdte for sammes Vigtigheds Skyld oversættes og Ord for andet tilføyes.

§. 3.

Bevils p-a de Danske Kiøb-

Uagtet Indbyggernes bestandig vedholdende Klagemaal over de Danske Købmænds Nego-

Negocie, fornemmer man dog alligevel, at ingen Forbedring er skeet derudinden; som kan sees af 2de, Christian den Fierdes Rescripter til Hovidsmanden Friderich Friis, af 20de og 21de April Aar 1619. hvorudi ham befales: mænds ubillige Handel.

For det Forste, at efterson de Kiobmænd der besegle Island og drive der deres Handel og Kiobmandskab, ikke did henføre saa goede og tienlige Kiobmands-Vahre, som de burdte: han da skulle have flittig og alvorlig Tilsyn, at ingen utienlig eller straffelig Vahre af fornævnte Kiobmænd paa Landet forhandledes; Iligemaade, at de udi al Handel, Udgift og Indtægt brugte eet slags Maal, at Undersaatterne der i Landet ey kunde med Billighed sig besværge.

For det andet, at lade føre Tings-Vidne, og neyagtig Beviis, om de Danske Kiobmænds Handel paa Vestmand-Oerne, og Forhold imod Indbyggerne sammestæds.

For det tredie, at han skal beordre fire fornuftige Delegatos af Islænderne; efterdi de vare meget ilde tilfreds med de Fremmedes Kiobmandskab udi Landet, at reise til Kiobenhavn, for der at accordere med Danske Kiobmænd om en billig og taalelig Taxt paa alle Slags Vahre. Samme Aar 1619. den 6. September blev Kong Christian den Fierdes

En nye Kongelig Taxt anordnes.

des Allernaadigste Taxt udgiven; af hvilken man i Besynderlighed kan lære, hvor ulige Vahrenes Priis og Værdie var for de Fattige og Riige, som giorde Regning paa 100 Wætter: Disse fik en Tønde Meel, som skulde veye 12½ Lispund for 50 Fiske, eller 1 Rdlr. Courant 1 Mk. ½ Sk. 1 Tønde Malt 50 Fiske, 1 Tønde Salt, 40 Fiske, 1 Pot Brændeviin, 4re Fiske. Derimod de Fattige, som ikke giorde saa høy en Regning, fornemmelig de paa Vestmand-Øerne, maatte betale en Tønde Meel med 80. Fiske, en Tønde Malt 60 Fiske, en Tønde Salt 50 Fiske, en Pot Brændeviin 5 Fiske 2c. Forbemeldte Aar fik det Islandske Handels-Compagnie, bestaaende af Kiøbenhavns, Helsingørs og Malmøes Borgere nye Octroyer af 16de December, med følgende Vilkaar og Conditioner: 1) Skulde Compagniet være forpligtet til at afsætte de fra Landet udgaaende Vahre, den halve Deel til Øster eller Vester-Søen; men Halvparten udi Kiøbenhavn. 2) Skulde de for Havnenes Forpagtning, give til Kongen, 20 enkelte Rdlr. aarligen, for hver Havn, og Vestmand-Øerne 8000. Rdlr. 3) Skulde de forsørge Indbyggerne med god og forsvarlig Kiøbmands-Vahre, som de til Underholdning, og anden Nødtorft forlangede og behøvede; og holde sig den udgivne Taxt i alle Punkter efterrettelig. Men uagtet disse og andre Allernaadigste Anordninger,

ninger, og til Landets almindelige Gavn sigtende Foranstaltninger, give Annalerne Aar 1619. os den uangenemme Efterretning, at de Danske Kiøbmænd solgte og kiøbte efter eget Behag, den nye Taxt ikke saa nøye iagttagende. Hvilken de Danske Kiøbmænd forkaste.

§. 4.

Aar 1631. blev en nye Kongelig Taxt, og haardere end den føromtalte, efter det Islandske Compagnies Andragende udgiven; som bevises af et Kongelig Missive til Høvidsmanden Holger Rosenkrantz, dat. den 18de April udi samme Aar. Hvorudover Indbyggerne indstændig anholdte om nogen Formildelse derudi; Hvilken deres allerunderdanigste derom giorte Ansøgning bemeldte Høvidsmand ikke vilde til Befordring imodtage, men Hr. Gisle Oddsen, som samme Aar reiste til Kiøbenhavn, for der at indvies til det den Tid ledige Bispe-Embede, loed den allerunderdanigst forestille Hans Majestæt og erholdte derpaa Allernaadigst Bonhørelse. Handelens Fortsættelse.

Heraf er klart, at det, som Baron Holberg udi sin Danske Historie dens tredie Deel, og Dannemarks og Norges Beskrivelse det 8de Capitel siger Compagniet at have været ophævet formedelst den Skade, som Tyrkerne tilføyede dem i Aaret 1627. er urigtigt; eftersom Compagniet ikke destomindre holdte Handelen vedlige. Desuden kunde et Fartøyes Anmærkning over B. Holbergs Ord.

Forliis umuelig foraarsage det heele Sælskabs Ophævelse. Under Friderich den Tredies Høylovlige Regiering har man ikke noget tilforladeligt om den Islandske Handels Beskaffenhed, førend høystbemeldte Konge forlangede Tilstød til Krigens Fortsættelse af Kiøbstæderne udi Dannemark, da Magistraten i Malmøe gav derpaa følgende Svar af 6. October, 1653. at de vilde udruste eet fuldkommen Orlog-Skib, og holde det i Beredskab til Hs. Majestæts Tieneste, om dem Allernaadigst blev forundt Fahrten paa 2de Islandske Havne; Hvoraf sees, 1) At den Islandske Handel haver den Tid maattet være meget fordeelagtig; og 2) at den største Deel af Handelen har da Malmøes Borgere været betagen, eftersom de i Forstningen havde Allernaadigst Privilegium paa at udreede 7. Havne omkring Landet; men siden 1614 ikkun 2de, Patrixfiord og Våpnefiord. Hvorfor den Meening synes riimeligst, at de i Stæden for bemeldte slette Havne har ønsket sig andre fordeelagtigere. Aaret 1658 den 6te Junii afskaffede Høystsamme Konge aldeeles det bekiendte 100. Vætters Kiøb; hvoraf den gemeene arme Mand havde før havt Skade og Uleylighed; og befalede, at 4re Syssel-mænd, eller andre fornuftige Mænd, skulde begive sig til Kiøbenhavn, i den Henseende, at overlægge med Compagniet, og give Forslag om en nye Taxtes Indretning; Hvilket dog

Det gamle 100. Vætters Kiøb aflegges.

dog ikke kunde komme til Endelighed, formedelst den Tid indfaldende Kriig med Carl Gustav Aaret 1662. den 7de Martii ophævede Hans Majestæt Compagniet, og bevidne Literæ Cessationis, at det havde selv givet Anledning dertil, deels fordi det ikke havde assecureret deres egne Koffardie-Skibe med nogen Convoye i Krigens Tid, deels og af den Aarsag, at det ikke havde forsynet Landet med forsvarlige og tilstrækkelige Vahre; Og seer man af de Privilegier, som af Høystsamme Hans Majestæt bleve Allernaadigst givne Jonas Trelundt, for Hvalfiskefangsten under Island, at det ikke havde været beseglet udi 2 Aar. Dog alligevel var bemeldte Aar 1662. stiftet et nyt Islandsk Compagnie, og Landets Forpagtning deelt udi 4re lige Deele, imellem saa mange Hoved-Participantere, for 800. Rdlr. aarlig, for Landets hver 4de Deel, paa disse og andre Conditioner, som sees i deres Octroyer, under dato Kiøbenhavn, den 31. Julii 1662. da var og bemeldte Compagnie Handel bevilget udi følgende 20 Aars Tid, samt Christian den Fierdes Taxt, udgiven Aar 1619. Allernaadigst stadfæstet.

Compagniet ophæves. Aarsagerne dertil.

Et nyt Compagnies Anlægelse.

§. 5.

Da det Forpagtnings-Termin løb til Ende udi Aaret 1682. blev det Allernaadigst for godt befundet, at den Islandske og Færøiske

Den Islandske og Færøiske Handel for-

pagtes til eet sluttet Compagnie
visse Handel skulde komme udi eet. Til den Ende blev samme Aar oprettet et nyt Compagnie; og var bemeldte Handel udi næstpaafølgende 20. Aar overdragen til dets Intereſſentere, paa visse Vilkaar; Som i deres Privilegier af 13de Maji, Aar 1682. findes anførte. Samme Aar befalede den høystpriiselige Konge Christian den Femte, at fiire Syſſelmænd, eller andre forfahrne Mænd skulde forføye sig til Kiøbenhavn, for der at afgiøre og raadslaae om en nye Taxtes Reglement med Compagniet, som ikke kunde forbøye den gamle fra Aar 1619. og til den Tid

Christ. d. 5tes Taxt, udgiven A. 1684.
vedblivende Kongelige Taxt. De efterlevede Kongens Ordre, og bragte med sig Landets almindelige Suppliqve, af 12te Julii 1683. allerunderdanigst begierende, at den sædvanlige Taxt paa alle til Landet førende Vahre, maatte derefter vedblive; hvilket allernaadigst blev dem afslaget, saasom det følgende Aar blev skikket til Landet en nye Taxt, af 6te May 1684., mangfoldig strængere end den forrige; Da, for Exempel, efter den gamle Taxt, skulde 1 Tønde Meel veye 12½ Lisp. og koste 80 Fiske, men siden 85 udi Fiske, eller 90 Fiske udi Hosers Regning; og saa videre efter advenant.

Adskillige Forordninger.
Hvorpaa fulgte adskillige Kongelige Forordninger, angaaende de Islandske Vahres Godhed. 1) Om Blodbeenet i Torsken, og dets Afskiæren dat. 1ste Junii, 1686. 2) Om den Islandske Hænge-

Tor-

Torskes Afskaffelse, eller Forringelse udi dens Værdie, dat. 5. Febr. 1687 og 7de April 1691. Paa hvilken sidste, de omkring Snæfelds Jøkkel boende Folk gav deres allerunderdanigste Erklæring, dat. Munadarhool den 19de Jun. 1691. og erholdte derudi nogen Lindring, som sees af Forordningen af 1. April 1693. 3) Om Ulden-Vahres dygtige Forarbeidelse, af 28de Martii, 1691 og 30te April 1701. Forbemeldte Taxt vedvarede indtil Aar 1702. da Kong Friderich den Fierde Høylovligst Ihukommelse Allernaadigst eftergav Compagniet 6000 Rixdaler aarlige Forpagtning, hvilken allerede var forhøyet til en anseelig Sum.

Samme Aar den 10de April blev Kong Christian den Femtes Taxt forandret og forbedret; og en nye anordnet, som nærværende Tid bør, saavel af Compagniet, som Landets Indbyggere iagttages. Ellers kan man tilskrive Aarsagen til denne Forandring den Armod, som Indbyggerne formedelst Compagniets uretfærdige Handel udi næstforegaaende 20 Aars Tid, og deraf foraarsagede Dyrtid udi Landet, vare bragte udi; saa at de siden umuelig kunde efter den forrige Taxt tilkiøbe sig de meest fornødne Vahre til Livets Ophold.

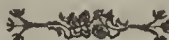
Friderich den Fierdes Taxt, udgiven Aar 1702.

Aarsag dertil.

§. 6.

Siden Aar 1702 og til nærværende Tider har Handelen været adskillige Forandringer

Handelen bliver continueret.

ger undergiven, hvis nøyagtige Afskildring i denne korte Afhandling forbigaaes, beroende til beqvemmere Tid og bedre Leyligheder; dog er den samme forbleven hos Kiøbenhavns Borgere alleene; Undertiden dreven af separate Udreedere, undertiden og af sammensvorne Compagnier. Ellers er det mærkværdigt ved denne Handel, at jo større Grad af Fattigdom, Hunger, Dyrtid, og andre Elendigheder Indbyggerne have maattet udstaae, jo større Erkiendelse have Handelens Forpagtere, særdeeles siden 1682. da den Førstegang, ved offentlig Auction blev forpagtet, givet for Havnenes Beseigling. Saaledes er den for Ex. udi Aarene 1706. og 1724. opstegen til 20190 Rixdaler, aarlig Afgift; hvilket er et uimodsigeligt Beviis, anført i Paul Vidalins Afhandling om Islands Opkomst det 15de Capitel paa de Danske Kiøbmænds en alt for stor og utidig Vindesyge; da de ved Afgiftens frivillige Ophøyelse har til intet mindre henvendt deres Tanker og Sind, end til Majestætens virkelige Indkomsters Forfremmelse, men tvertimod taget deraf Anledning med desto større Eftertryk og Iver, at udarme Landets Indvaanere, og forbinde dem til undertiden at imodtage tilforte, og dem paabyrdede slette og uduelige Vahre, som foran er gotgiort, efter en af dem selv foreskreven Taxt, hviket Øyemeed Erfarenhed lærer, at de har og opnaaet, saa at

Anmærkning over Forpagtningens Ophøyelse.

at siden forbemeldte Aar, have Islænderne, skiøndt uformærkt, ja vel Kiøbenhavns Borgere maattet betale, om ikke just den heele, af Reederne selv-villigen bestemte Forpagtning; da dog skinbarligen største Deelen deraf.

§. 7.

Jeg har tilforne antegnet, at adskillige fremmede Nationer have drevet deres Handel paa Island, og i den Anledning viset, at endskiønt Islænderne ingen Opkomst eller Forbedring ved nogle af dem have bekommet, saa har dog deres Formue synderlig ikke aftaget, førend sidst i Hanseståedernes Handlings-Tid, da Negocien med Engellænderne og de øvrige Nationer blev, i Kraft af adskillige Kongelige Forbud mærkelig indskrænket. Nu resterer med faae Ord at betragte Landets Tilstand under den Danske Handel. De Islandske Monumenter og Annaler lægge klarlig for Dagen Islændernes Velstand og Overflødighed, de havde af alle fornødne Ting i de ældere Tider; ja indtil saa længe Hænderne bleve bundne paa dem og andre Nationer, i Besynderlighed ved den Danske Handels Anrettelse. De samme give noksom tilkiende den der i Landet tiltoxende Armod i de nyere Tider, og udlede de rette Kilder dertil, nemlig at den monopoliske Danske Handel er en almindelig Syge, der fortærer det heele Lands Kræfter, udsuer og udmatter Indbyggerne.

Betænkninger over den Danske Handel.

Man

Man kan ey andet end biefalde dem herudi; thi det er unægteligt, at deres Formue ikke allene mærkelig er bleven formindsket i bemeldte Handels Tid; men og derhos sikkert slutte, at Landet ved den sidste er meere bleven svækket, udi 153 Aar, som regnes fra dens første Stiftelse Aar 1602 til 1755, end ved alle andre fremmede Nationers sammesteds drevne Negocie, fast fulde 800de Aar, hvilket ved første Øyekast vel maaskee synes urimeligt; men dog er en haandgribelig Sandhed, at ingen, der veed Landets ynkværdige Tilstand, og blader igiennem de Islandske Historier, gamle og nye Documenter, samt Annaler, holdende saaledes imod hinanden de gamle Tiders Velstand og de nærværendes Væstand og yderste Grad af Armod, hvorved Landet trykkes og trues den Dag i Dag er, skal med ringeste Raison kunde nægte den. Man lærer ellers af den Islandske Historie, at Misvæxt paa Korn og Græs; saavelsom haarde Aaringer paa Fiskeriet, har i de ældere Tider adskillige Gange indfaldet udi Landet; dog fornemmer man ikke at Indbyggerne derfor ere ombragte ved Hungers-Nød, eftersom de fik tilstrekkelig Undsætning af Proviant fra fremmede Lande. Derimod, under den Danske Handel, har de i mange hundrede Tal styrtet i de slette sig tildragende Aar, formedelst Mangel af de den Tid uforbigiængelig til Livets Fremdragelse fornødne Vahres

Tilførsel

Tilførsel, hvor med de Danske Udreedere har i Følge Dem Allernaadigst givne Octroyer, været pligtige Landet at forsyne; men af Mangel paa Kramvahre og adskilligt unyttigt og unødvendigt Dukketøy har man aldrig vidst at sige. Jeg veed ikke, om jeg toeg Feil, hvis jeg tilskrev Handelens Forfatning de Uleyligheder og mange Menniskers Undergang, som ere foraarsagede af Mangel paa Fødevahrenes Tilførsel udi haarde Aaringer, Gaardernes, ja vel heele Kirkesogners Ødelæggelse udi Island? efter mine Tanker vil den blive en medvirkende Aarsag dertil, skiøndt andre fleere ogsaa kunde opregnes. Dog bør den Danske Handel i saa Fald ikke skiæres over een Kam, eftersom den separate har været taaleligere, end den, som haver været forpagtet til et vist, udi et Corpus Mysticum sammenbragt Sælskab, af hvilke det mærkværdigste haver været det saakaldede Horkræmmer-Compagnie; og dernæst det, som blev oprettet 1682. og priviligeret paa 20 Aars Tid. (p) Om det nu værende vil jeg her intet tale, nok at de af Monopolio foraarsagede Widerværdigheder ere hartad ubeskrivelige og hele Verden bekiendte.

§. 2.

(p) See Lavthings-Bøgerne af Aarene 1689. No. 16 og 48. item for Aaret 1690. No. 34. m. v.

§. 8.

Monopolium paafører Riger og Lande idel Skade.

Her seer man da den Virkning, som nødvendig flyder af Monopoliens Natur og Egenskaber, hvilken saasom den sigter til egen og Med-Interessenternes Fordeel allene, skader den andre og fornærmer dem. Da nu et Riiges rette Oyemeed bør være Undersaatternes Sikkerhed, hvilken paa den Maade, at den eene Borger trækker den anden op, giør ham Overlast, eller forurooliger i hans lovlige Næring og billige Forretninger, ikke kan erholdes, og Monopolium sigter til andres Skade, Nachdeel og Besværing; saa sees deraf at den passer sig ikke med Rigets Oyemeed, eller dets borgerlige Love, langt mindre med Guds og Naturens Lov. Videre: Eftersom det Islandske Compagnie er allene uden Hinder og Forsang, med alle andres Udelukkelse, allernaadigst berettiget til at afsætte deres Vahre i et langtfraliggende Land fra sin høyeste Ovrighed, til dets Indbyggere; hvis største Deel formedelst Vankundighed, antager de Ting, som de negocierende bringe til Landet for gode og oprigtige, hvor slette de endda ere, og tilligemed have snart ingen Forsvar af dem, som burdte have Opsigt med Handelen; saa følger af Fornødenhed, at deslige Negociantere faa derved bedre Leilighed, til at handle, som de finde for got med Landets Indbyggere, af hvilke de intet har at

Fornemmelig Island.

befrygte

befrygte sig; særdeeles saasom de veed at Landets Børn maa tage til Takke med hvad de finder for got at give dem; følgelig maa de og være skadeligere udi dette Land, end udi et andet. Var det ellers muelig at ved Monopolium kunde de høyeste Øvrigheders Indkomster forbedres, og Publici Nytte og Gavn tillige erholdes, saa var og Forpagtnings-Handel baade uskyldig og fordeelagtig; men da dette ingen Overeensstemmelse har med det Islandske Monopolium, maae det andet falde af sig selv. Hvad det første angaaer; da har Hans Majestæt den Fordeel deraf, som ved Compagniets Vedblivelse, vil uden Tvivl ophøre; thi saasom Landets Indbyggere efter en stakket Tid ere i Bund ruinerede formedelst tidt berørte Aarsager, og Forpagterne ikke kan længere stoppe de paa Fahrten gaaende Omkostninger, er det øyensynlig klart, at deres aarlige Erkiendelse for Havnenes Forpagtning, ikke alleene forringes, og med Tiiden forsvinde; men og at Handelens Fortsættelse, paa et saa udarmet Land, bliver i saa Fald Hans Majestæt fremdeeles til Byrde.

At Indbyggerne i Landet, deres Nytte og Gavn ikke kan opnaaes ved nærværende Forpagtnings Handel, er meer føleligt, end det kunde nægtes, eftersom Landet immer meer og meer forsvækkes ved det stedsevarende Monopolium,

hvilket med uryggelige Beviisligheder i Forveyen er lagt for Dagen, ja efter al Rimelighed og Tingenes naturlige Følger omsider vil kuldkastes. Om Kiøbenhavns Borgere haver nogen Fordeel deraf, er mig ubekiendt, saa meget er dog vist, at nogle faae Familiers Gevinst kan ikke veye op imod nogle 100000de Menneskers Forliis.

§. 9.

Beviis paa det at Monopolia ere skadelige.

Det er vel unødent, at oplyse nogen den foregaaende §. med Historiske Beviis; Dog for at ingen Tvivl skal blive tilbage, vil jeg her tilføye eet eller andet Exempel:

Hamborgernes Jus restringendi.

For det Første det saakaldte Jus restringendi Hamburgensium, som de fornemmelig betiente sig af i Dannemarkes Riger og vedvarede meer end hundrede Aar; og bestoed derudi, at Hamborgerne, under Prætext af Keyserlige Privilegier, forhindrede de Danske at tilføre og afsætte deres Kornvahre til andre Stæder ved Elven beliggende, end til Hamborg; hvor de bleve solgte for den Priis, som Hamborgerne fandt for godt at sætte derpaa. Om nu Dannemark har taget derved nogen Fordeel eller Skade, vil jeg overlade til andres

Anmærkning derover.

skiønsomme Omdømme; men siger alleene, at eftersom Hamborgerne fordristede sig til, at øve dette deres formeente Monopolium, imod en oplyst og blomstrende Nation, saa er det

det ikke underligt, skiøndt de Danske Kiøbmænd over det dem allernaadigst forundte Monopolium udi en temmelig høy Grad, og med en uindskrænket Myndighed paa en stakkels Øe, som er nær frafkildt al fremmede Rigers Communication.

For det andet Nordfahrernes Handel med de Contorske og tydske Kiøbmænds Fuldmægtige udi Bergen; Hvoróver jeg vil her indføre den berømmelige Holbergs synderlige Betænkninger, tagne af Hans Bergens Beskrivelses anden Deels syvende Capitel pag. 265-6. saasom de passe sig meget vel paa den Islandske Handel; Hans Ord ere følgende:

B. Holbergs Betragtninger over den gamle nordlandske Handel.

„ Efterat de Contorske havde giort Nordfarerne den Forstand, som Bergens Folk ikke var i Stand at giøre; og bemeldte Nordfarere engang først vare blevne deres Debitores, maatte de siden, af Fornøden hed, holde ved at handle med dem. Mod Philippi Jacobi Dag skeede af dem Leverants til de Tydske, paa Fisk, Tælge, Smør, Skind, m. v. Naar de igien skulde udreedes, maatte de tage til Takke med hvad de Contorske funde for godt at give dem; saa at de reisede bort igien med en Hob udi deres Indbildning dyre Vahre; hvilke dog vare af ingen stoer Vigtighed; som for Ex. Mod for Spansk Viin, Stralsund og Wismar Øll for Rostocker

„ Øll, noget Meel og Malt ꝛc., Klæde, som
„ var maalet med kort Alen; hvilket de dog
„ for fuldkommen Maal maatte antage; Og
„ var det i den Henseende, at de geraadede
„ meer og meer i Gield, eftersom deres med-
„ bragte Vahre ikke kunde balancere mod de
„ Contorske, som under saa prægtige Titler
„ bleve dem solgte. Ingen Nordfar giorde
„ derfor nogen Reise, uden at formeere sin
„ Giæld derved, og at formeere Kiøbman-
„ dens Hoved-Bog med en nye Restance.
„ Ja, deres Gield er Tid efter anden saale-
„ des tilvoxen, at de med deres hele Eyen-
„ dom ikke have kundet betale den 4de Part
„ deraf. Man saae den undertiden stige til
„ 5000 Voger Fisk. Formedelst denne
„ daglig tilvoxende Gield, have Nordfarer-
„ ne været ligesom de Contorskes Vornede;
„ saa at de ikke alleene have været tvungne
„ til at handle med dem alleene; men end-
„ ogsaa, at lade sig nøye, med hvad Vahre
„ de vilde unde dem, og hvad Navn og hvil-
„ ken Priis de vilde sætte derpaa." Og
strax derefter siger samme berømte Autor:
„ De Contorske have ikke forglemt at anføre
„ det som en Merite, i det de saa lang Tid
„ have giort Forskud til et gieldbundet Folk,
„ og holdet ved at creditere dem, uanseet der
„ var ingen Forhaabning om Gieldens Be-
„ taling. Men man kan derimod sige, at
„ hvis de alleene havde crediteret dem for-
„ nødne

„ nødne Vahre, eller ikke solgt dem ringe
„ Sager under prægtige Titler, var Gielden ikke bleven saa stoer. Handelens Continuation giver derforuden tilkiende, at de
„ Contorske, uanseet disse paaraabte Forliiser have fundet deres Regning derved. "
Saavidt Holberg.

Ingen Pen er i Stand til at give nøyagtigere Portrait over den Islandske Handel; hvorfor jeg lader og derved blive. Man seer af Snorre Sturlesens Heims Kringle, at Indbyggerne udi Nordlandene have fordum ingen Mangel lidt af fornødne Ting, fornemmelig indtil Kong Harald Gylle's Tider; men hvilken slet Tilstand de have i den Contorske Handels Tid været bragte udi, er let at slutte af det foregaaende: Ydermeere, i hvad Skade Bergens Folk har raget ved de Contorskes Negocie, da Borgerne maatte have alting igiennem deres Hænder, sees af deres Besværinger over de Tydske Kiøbmænds, imod dem øvede Uretfærdigheder, indstillede for Kong Christopher af Bayern (q).

§. 10.

Et Lands Styrke svækkes ved udygtige Vahres Tilførsel og jo meere de, samme ere for- Landets Formue svækkes, ved

(q) See Mag. Absolon Pedersens Norrige Riiges Historiske Beskrivelse.

udueiige fornødne Vahres Indførsel.

fornødne, jo større Armod geraader det udi. Den uophørlige Kiæde af Klager, som en Tid efter anden ere indløbne over Kramvahre, Tømmer, Jern, Fiskelinier med videre, just de nødvendigste, ere et uryggeligt Beviis paa Handelens ynkværdige Tilstand, og følgelig maa endelig Landet tilsidst udmattes, thi man indseer og begriber meget læt, at naar Kornvahrene ere uduelige, og Prisene ikke derefter bestemte, ja om de endog vare, tabe Indvaanerne anseeligt, at naar Tøummeret er fugtigt, raadent, og ikke holder det rette Maal i Længde og Tykkelse, forhindres Baadebygningerne, og følgelig Fiskerierne kommer til at standse, hvilket og gielder om Fiskelinier, naar de ere af samme Beskaffenhed, ydermeere dersom Jernet er kaaldskiær og ubeqvemt til sit Brug, som i Hørkræmmer-Compagniets Tid saa uieget ofte er skeet, foraarsages umiddelbar Faarenes, Qvægets og andre Creatures Undergang, hvilket Vedkommende fordum rimeligviis ikke have givet Agt paa eller indseet, thi ellers havde de ikke med fuld Forsæt lavet Riis til sin egen Ryg: men bestandig og af alle Kræfter søgt at føre de Vahrer til Landet, som Indbyggerne kunde være tient med og hvoraf Bægge siden havde kundet høste Frugten; hvorved de monopoliske Grundvolds-Regler dog havde maattet lide, der foreskrive at Indkiøbspriisene maae være de allerringeste og følgelig Vahrene slette, men

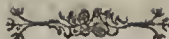
men Udsalget igien det samme, som om de vare de allerbeste, og folgelig Gevinstens Høyde, derefter brydende sig kun lidet om Eftertiden, eller Efterkommernes Velfærd i nogen Maade.

§. 11.

Udi den 8de og foregaaende §§er er ikke allene ved Fornuftslutninger, men og ved levende Exempler gotgiort, at en forpagtet Handel altid er af den Natur og Beskaffenhed at den søger sin egen Fordeel og udelukker andre derfra som ere uden for Sælskabet, altsaa er den ikke allene skadelig i den strængeste Forstand for det Land, som den drives paa, men forhindrer tillige Videnskabernes Tilvext; og tilintetgiør de Anstalter, som Regenten maatte finde for godt at iværksætte til saadan et Lands muelige Opkomst. Paa bægge Deele har vi gandske nye Exempler, som nærværende Tids Alder har givet os Anleedning at lægge Mærke til; hvorudinden de nøyere Indsigtsfulde Statsmænd og Skribentere ere og eenige. Compagnierne forhindre de boglige Konsters og følgelig Landets Opkomst.

§. 12.

Det være langt fra jeg vilde nægte, at Island behøvede en anseelig Forbedring udi dens meget slette Politiske og oeconomiske Forfatterens Tanker om det,

hvorledes Island kan fra Undergang redes og forhielpes.

Forfatning, hvorhen en veltænkende Patriot stedse burde henvende sine Tanker, men siden det egentlig paa dette Sted ikke er min Agt, at afmale disse Feil, eller give Raad derimod, vil jeg holde mig til det Begyndte og give min Meening tilkiende, hvorledes Landets fattige Born best kunde befries fra de adskillige Uleiligheder og Ulempe, som saa tidt have reist sig af den monopoliske Handel, og vil da det eeneste Middel blive dette, at Compagniet allernaadigst i Tide bliver afskeediget; hvilket ikke lidet vil giøre til Rigernes sande Nytte, da det er unægteligt, at ligesom Lemmerne paa et Legeme eenstemmig hielpe til at vedligeholde det heele Legems Styrke og Kræfter, saa hielper og een Riget tilhørende Provintses Opkomst til det hele Riges Velstand, men i fald saadant gik for sig, vilde igien blive fornødent:

1) Ved frie Handel fra Dannemark og Norge.

For det første, at den Islandske Handel allernaadigst bliver overdragen til Hans Majestæts Undersaatter, og begyndes saavelsom fortsættes fra begge Riigerne Dannemark og Norge saavelsom Fyrstendommene; dog saaledes, at Landets Børn ikke derved betages den Frihed, selv med egne Skibe, som de sig efterhaanden forskaffe, at udføre deres Lands Producter til fremmede Riiger, eftersom Island ved intet mindre sættes udi Sikker-

Sikkerhed, end ved at indrømme Fremmede heele Landets Handel.

I saa Fald bleve da alle sikkre Havne omkring Landet beseylede, og maatte derfor ved hver Havn Toldstæder oprettes, over hver Toldstæd een eller fleere Toldere beskikkes, og Tolden af alle fra og til Landet gaaende Vahre fastsættes, og derover til nøyere Efterlevelse, een særdeeles Told-Roulle forfattes; hvorved man maatte tage i Agt, saavidt mueligt, at den paa Vahrene paalagde Told blev sadt paa den Foed, at Hans Majestæt i det mindste kunde oppebære noget meer, end nærværende Forpagtning giver af sig; hvilket dog neppe kan afgiøres, med mindre man veed tilforn, hvor stoer Andeel af Vahre Landet bliver aarlig tilbragt og derfra igien udført. Men i Fremtiden, da til Landet ved denne Handels rette Drift, Fiskeriets Forbedring, Hvalfiske-Laxe- og Sildefangstens Oprettelse, og Landoeconomiens tilbørlige Pleye, desto større Qvantitæt af Vahre bliver til og fra Landet ferte, vil følgelig og deraf gaaende Told med Tiden formeeres, saavelsom og Hans Majestæts Indkomster derved tilvoxe.

For det andet gives der endnu en anden Handelsmaade, hvorved Island kunde reddes og igien opreises af Støvet, hvis samme

2) Med alle Europæiske Nationers frie

Handel paa Island. samme var antageligere, end den første. Det er nemlig, at ikke allene Kiøbenhavns og andre Hans Majestæt tilhørende Kiøbstæders Indvaanere, men og alle Europæiske Nationer, som havde Lyst dertil, blev tilladt, at handle paa Island. Jeg vil ikke vidtløftig beskrive, hvad heraf vilde flyde i Fremtiden, saasom samme vel ikke er giørligt formedelst at de udenlandske vilde løbe af med Fordeelen, ved Vahrernes Omsætning, men tør dog forsikkre, at Island derved inden kort Tiid vilde komme paa Beenene, saasom disse Handlende rimelig maatte kappes om at føre til Landet de beste Vahrer, og for billigste Priiser, og Kongen i saa Fald ikke alleene ved Toldens Erlæggelse, endskiøndt Fordeelen af Handelen for sig selv betragtet var ringe, men og paa en anden Kant ved Formuens Tilvæxt udi Landet selv trække anseeligere Indkomster end hidindtil, foruden at ved samme Leilighed torde maaskee nogle smaae Byer og Kiøbstæder opstaae og Folkemængden derved formeeres anseelig.

§. 13.

3) Ved Indbyggernes frie Handel. I Fald man kunde finde nogen Udveye dertil, er endnu det sikkerste Middel tilbage, nemlig at Islænderne selv blev tilladt frie Handel med egne Skibe, hvorhen de selv fandt for got, men da den store Anstødssteen

steen for det første ligger der i Veyen, nemlig Indbyggernes Uformuenhed, saa vil Forslaget ventelig indtil videre falde af sig selv. Imidlertid burte man dog tænke paa Philocosmi Forslag, hvorved han holder for mueligt, at forskaffe Landets Indvaanere Penge, endskiøndt de nu ikke ligge paa reede Hænder. For det andet vil man nok herimod indvende, at Handelen paa denne Maade ikke kan bevilges, eftersom Kiøbenhavn aarlig derved mistede den sædvanlige store Proviant, som føres fra Island. Rigtig nok, i Fald Tilførselen fra Island, af Fødevahrer, er for Kiøbenhavn ganske nødvendig og umistelig, thi i de ældere Tider var det ikke saaleedes, hvilket bevises baade af Kong Christian den Fierdes Allernaadigste Privilegio, dat. den 28de April 1614. den 5te Artikel forundt dem den Tid værende Landets Forpagtere; hvorudi dem tillades, deres fra Island kommende Skibe andensteds at forhandle, hvor de best kunde; efterdi de Islandske Vahre ikke aldsammen udi Dannemark kunde sælges eller forhandles; saavelsom af Christian den Femtes Høylovligst Ihukommelse Allernaadigst givne Octroyer til det Islandske Compagnie, dat. den 13de April 1682. dens 8de Artikel, hvorudi det forpligtes at sætte deres Vahre, som fra Island og Færøe indføres, som meest mueligt være kunde, paa fremmede Stæder, undtagen

gen saa mange Fiskevahre, som Høystbemeldte Hans Majestæt og Hans Lande behøvede. Hvoraf er klart, at Kiøbenhavn, udi det forrige Secnlo har behøvet en gandske liden Deel af Landets Midler, som da førtes fra Island. Vil nogen sige, at Staden er bleven folkerigere nu end den Tid, og følgelig behøver større Qvantitet af Victualier, da kan det ikke nægtes; men naar man igien seer til den anden Side, saa er jo Tilførselen og i de nyere Tider forholdsmæssig derefter og voxet til en temmelig Høyde, saa man med Billighed maatte slutte, at Kiøbenhavn kunde undvære endeel af den Proviant, som føres fra Island ligesaa vel nu som i forrige Tider, da Dannemark ikke var kommet i med at drive nogen betydelig Handel paa fremmede Lande, eller øvet retskaffens i Seiladsen; men for ikke at blive Læseren alt for kiedsommelig, vil jeg begive mig til Enden, og sige, at naar ikke allene, hvad forhen er anført, men og andre flere Poster sigtende til Handelens Opkomst paa Island, og følgelig til Kongens og Rigernes Beste tages med Overlæg og Forstand udi Betænkning, vil ikke allene vore Medborgere glæde sig over at Handelen udbredes og ved det monopoliske Tvangs Ophævelse forbedres, men og med samlede Kræfter tage Deel derudi, at den en gang ved frit Omløb, kunde blive til noget anseeligt, og stræbe at udelukke andre Nationer

tioner, som uden nogen Tak eller Erkiendtlighed, søge at borttage det, som Naturen dog har bestemt til vort eget Brug og Nytte. Og haaber jeg saa nogenledes uden nogens Forkrænkelse at have givet Læserne et kort Begreb om den Islandske Handels Beskaffenhed.

Ingen Patriot eller redelig sindet Undersaat kan ønske noget angenemmere, end at de Høye Herrer, som sidde ved Roret, maatte gives Forstand til at opfinde de rette Midler, hvorved den Islandske, Finmarkske og Grønlandske Handel kunde sættes paa en fordeelagtigere Fod; til Hans Kongelige Majestæts og Undersaatternes samtlige Nytte, i sær siden disse Landers nødvendige Producter vil blive i Priis og give Handelens Dyrkere den anseeligste Fordeel. Slutning.

